

semantemes. The ideographic dictionary of aviation terminology recreates the vocabulary system organization, which is here divided into dictionary entries close to semantic fields by its structure. The principles of the dictionary compiling, thematic groups, types of lexical-semantic relations (synonymic, antonymic, hyponymic) between the words are revealed.

Key words: bilingual terminological ideographic dictionary, thesaurus, hyponymy, synonymy, aviation terminology.

Стаття надійшла до редколегії
05.03.2013 р.

УДК 81'344.4

Людмила Комар

Особливості фонемних й акцентних структур пізніх французьких запозичень в аспекті британської вимовної норми

У статті описано особливості фонетичної структури пізніх французьких запозичень у британській вимовній нормі. Актуальність всебічного дослідження франкомовної лексики в словниковому складі англійської мови зумовлена значною кількістю таких слів у реальному англійському слововживанні, недостатністю знань про специфіку фонологічного нормування. Специфіку фонетичної структури франкомовних слів визначають вільне фонемне й акцентне варіювання, наявність іншомовних фонем, фонотактичні особливості. Загалом підсистемі французьких запозичень у сучасній англійській мові характерна часткова, а не повна фонологічна асиміляція, тобто вони відображають особливості вимови мови-джерела. Виникає потреба аналізу фонетичних структур пізніх французьких запозичень в аспекті британської вимовної норми в зіставному плані з американським вимовним варіантом.

Ключові слова: фонемна структура, акцентна структура, вільне фонемне та акцентне варіювання, фонологічна асиміляція запозичень.

Постановка наукової проблеми та її значення. За даними досліджень, найбільшу кількість іншомовних запозичень, які поповнили лексичний склад англійської мови у ХХ ст., складають французькі запозичення [1, с. 147]. Це зумовлено особливими історичними відносинами між двома країнами, а також тим, що французька мова широко вивчається у Великій Британії як перша іноземна. Французькі запозичення надходять до англійської мови в автохтонній, тобто притаманній мові-джерелу, графемній та фонетичній формі, а володіння французькою як іноземною багатьма британцями уповільнює процес нормування (асиміляції) запозичень [2, с. 31]. Актуальність усебічного дослідження франкомовної лексики в словниковому складі англійської мови зумовлена значною кількістю таких слів у реальному англійському слововживанні, недостатністю знань про специфіку їхнього нормування, тобто процесу часткового або повного пристосування до фонетичних, граматичних, лексичних та графічних норм англійської мови [12, с. 77].

Мета цієї статті полягає у виявленні особливостей фонемних та акцентних структур пізніх французьких запозичень в аспекті британської вимовної норми. Поставлена мета передбачає розв'язання завдань, які були розглянуті в попередніх публікаціях авторки лише в загальному плані [5, с. 15], і потребують окремого розгляду, а саме:

- визначити місце пізніх французьких запозичень у словниковому складі англійської мови;
- дати загальну характеристику фонемних й акцентних структур франкомовних слів у британській вимовній нормі;
- установити специфічні риси фонемо-акцентних структур французьких запозичень, які впливають на їхню фонологічну асиміляцію в британському вимовному варіанті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дані лінгвістичних досліджень [3, с. 7; 9, с. 53–61; 13, р. 26–28] свідчать, що франкомовні запозичення поділяються на періоди ранніх запозичень (ХІІ–ХV ст.) та пізні запозичення. Як стверджується в лінгвістичній літературі, ранні французькі запозичення, зазвичай, повністю асимілювалися в ан-

У процесі ототожнювання різних ланок фонологічних систем часто виявляється відсутність в одній із них аналогічної фонемі, і тому виникає потреба доповнити вихідну систему елементами нової. Зазвичай це явище полягає у власному утворенні мови-реципієнта за певним іншомовним зразком [6, с. 6]. Часто такі фонемні можуть видозмінювати звуковий лад мови, перетворюючись на її постійні компоненти. На думку М. Д. Нікіфорова [7, с. 9], іншомовні фонемні слід розглядати не як чужорідні вкраплення, а як інновації у фонологічній системі мови. Саме належність цих елементів до фонемних інновацій впливає на подальший процес фонологічного нормування лексичних запозичень.

Аналіз фонемної структури досліджуваних запозичень свідчить також про фонотактичні особливості, які не властиві фонологічній системі англійської мови, а саме незвичні розміщення або сполучення голосних та приголосних фонем. Так, наприклад, 9,52 %, або 38 лексичних одиниць (ЛО), франкомовної лексики нашого дослідження, складають слова з уживанням довгого голосного в кінцевій ненаголошеній позиції: *dressage* (фр.) /¹dres a:ʒ/; *fuselage* (фр.) /¹fju:z ə lɑ:ʒ/. Слова з випадками вживання сполучення фонем, які не властиві фонотактичній організації англійської мови, нараховують 53 ЛО, або 13,28 % від загальної кількості досліджуваних запозичень, наприклад: *bombe* (фр.) /bɒm bɒmb/; *puissance* (фр.) /¹pwɪ:s ɒs/; *soigné* (фр.) /¹swɑ:n jeɪ/.

Специфіка фонологічного нормування (асиміляції фонемних та акцентних структур) пізніх запозичень вимагає постійної уваги дослідників у зв'язку з підвищеною варіативністю вимови *галіцизмів* (термін Т. І. Черемісіної), відсутністю даних про закономірності та обсяги цього варіювання. Специфічна риса фонемної та акцентної структур запозичених слів, за даними нашого дослідження, виявляється у вільному варіюванні фонем або варіюванні місця та ступеня словесного наголосу в межах цих структур [8, с. 167]. Загалом сучасній британській вимові не властиве обмеження або зменшення варіювання в структурі лексики [16].

Франкомовні слова з формальними модифікаціями фонемної структури голосних і приголосних фонем нараховують 219 ЛО, або 54,89 % від загальної кількості досліджуваного корпусу слів, наприклад: *baguette* (фр.) /bæ 'get bə-/; *cagoule* (фр.) /kə 'gu:l kæ-/; *manque* (фр.) /¹mɑŋk eɪ 'mɑ:ŋk-/; *chi-chi* (фр.) /¹ʃi:ʃ i: 'tʃi: tʃi:/; *frottage* (фр.) /¹frot a:ʒ -ɪdʒ/.

Варіювання акцентних структур великої кількості слів є характерною рисою сучасної англійської мови [10, с. 70]. Варіювання виявляється: 1) у кількості наголосів (різниця в кількості наголосів, відповідно, змінює акцентний тип слова); 2) у місці наголосу (наголос розміщується на першому або другому від початку слова складі); 3) у ступені наголосу певного складу (головний чи другорядний наголос); в акцентній структурі деяких слів реалізуються всі три можливості: *inexplicable* /¹----/ – /₁--'/ [там само]. Розміщення та ступінь наголосу визначається місцем наголосу в запозичених словах. Часто вони зберігають місце наголосу, яке притаманне оригіналу або прототипу (термін Г. П. Торсуєва) [11, с. 76], тобто характерне для мови, з якої запозичується певне слово, наприклад: *epaulet* (фр.) /₁--'/ порівняно із власне англійським варіантом /¹---/. Таке явище створює велике розмаїття акцентних типів слів і різновидів акцентної структури в англійській мові [11, с. 76]. Пізні французькі запозичення з варіюванням акцентних структур складають 78 ЛО, або 19,55 % слів, наприклад: /¹-/ – /₁-'/ (*au pair* – фр.), /¹-/ – /¹--'/ (*petard* – фр.), /¹--/ – /₁--'/ (*reportage* – фр.).

Варіювання акцентних структур досліджуваних запозичень головним чином визначається тенденцією зберегання розстановки наголосу оригіналу.

Прагнення мовців зберегти оригінальне звучання запозичених лексем свідчить про підвищений інтерес до культури мовного суспільства, вільне володіння іноземними мовами та розширення контактів. Крім того, висока активність франкомовних слів у процесах акцентного варіювання уповільнює адаптацію запозичень до фонологічної системи англійської мови. Таке явище пояснюється ґрунтовними знаннями британців французької мови та певними соціокультурними, історичними стосунками, що склалися між країнами.

Висновки. Аналіз фонемних й акцентних структур експериментального матеріалу свідчить, що:

а) велика кількість франкомовних слів відбиває фонемні, або фонотактичні особливості, які не властиві англійській мові: голосні назалізовані фонемні, сполучення двох губних фонем, уживання довгого голосного в кінцевій ненаголошеній позиції, наприклад, у вимові слів *croissant*, *détente*, *bombe*, *dada*, *chichi*;

б) пізні французькі запозичення виділяються наявністю варіантів фонемної структури, які утворюються варіюванням голосних та приголосних фонем, наприклад: /ɑ:-1/ *dressage* (фр.) /¹dres a:ʒ -ɑ:dʒ, -ɪdʒ/;

/ə-ɪ/ *repechage* (фр.) /'rep əʃɑ:ʒ -ɪ-/; /ɪ-i:/ *rotisserie* (фр.) /rəʊ 'tɪs əri -'tɪ:s-/ /ʒ-dʒ/ *sabotage* (фр.) /'sæb ə tɑ:ʒ -tɑ:dʒ/; /j-tʃ/ *couture* (фр.) /ku 'tʃuə -'tʃuə/;

в) акцентна структура пізніх французьких запозичень, зазвичай, зберігає наголос на останньому складі, що характерно акцентним закономірностям мови-джерела, наприклад: *apres 'ski, par'fait*. Такі запозичення мають варіанти акцентної структури, які утворені вільним варіюванням місця наголосу, наприклад: *'frottage, 'chauffeur; frott'age, chau'ffeur*.

Перспективи подальшого дослідження. Загалом підсистемі французьких запозичень у сучасній англійській мові характерна часткова, а не повна фонологічна асиміляція, тобто вони, зазвичай, відображають особливості вимови мови-джерела. Тому виникає потреба аналізу фонемо-акцентних структур пізніх французьких запозичень в аспекті американської вимовної норми в зіставному плані з британським вимовним варіантом.

Джерела та література

1. Жлуктенко Ю. А. Английские неологизмы / Ю. А. Жлуктенко. – К. : Наук. думка, 1983. – 172 с.
2. Володарская Э. Ф. Изменение ударения во французских заимствованиях английского языка как признак интеграции иноязычного материала / Э. Ф. Володарская // Вопросы филологии / Ин-т языкознания РАН. – 2005. – № 3 (21). – С. 31–39.
3. Волохов Ю. К. Словарные заимствования, пополнившие английскую лексику в XX веке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Ю. К. Волохов. – Киев : КГПИИЯ, 1974. – 19 с.
4. Коваленко Г. М. Запозичення в англійській лексиці моди XX століття / Г. М. Коваленко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К. : Логос, 2002. – № 7. – С. 475–479.
5. Комар Л. В. Специфіка фонемо-акцентних структур пізніх французьких запозичень / Л. В. Комар // Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики : тези Всеукр. наук. філол. конф. – Черкаси : ЧТІ, 2001. – С. 93–94.
6. Курченко Л. М. Сучасні тенденції асиміляції англоамериканських запозичень у студентському соціолекті німецької мови (соціолінгвістичний аспект) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Л. М. Курченко. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 1994. – 21 с.
7. Никифоров Н. Д. Консонантная структура иноязычных слов в современном немецком языке : дис. ... канд. филол. наук / Н. Д. Никифоров. – Одесса, 1987. – 199 с.
8. Паращук В. Ю. Зміни в кодифікованих вимовних нормах сучасної англійської мови / В. Ю. Паращук // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Сер.: Філол. науки (мовознавство). – 2000. – Вип. 26. – С. 165–175.
9. Секирин В. П. Заимствования в английском языке / В. П. Секирин. – Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1964. – 152 с.
10. Торсуев Г. П. Вопросы акцентологии современного английского языка / Г. П. Торсуев. – М. ; Л. : Изд-во Акад. наук СССР, 1960. – 92 с.
11. Торсуев Г. П. Константность и вариативность в фонетической системе (на материале английского языка) / Г. П. Торсуев. – М. : Наука, 1977. – 125 с.
12. Черемисина Т. И. Заимствование и закрепление галлицизмов в современном английском языке / Т. И. Черемисина // Вопр. лексикологии. – Новосибирск : Наука, 1977. – С. 77–88.
13. Bliss A. J. A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English / A. J. Bliss. – London : Routledge and Kegan Paul, 1977. – 389 p.
14. Cambridge English Pronouncing Dictionary / Originally compiled by D. Jones. – 17th ed. / edited by P. Roach, J. Hartman and J. Setter. – Cambridge : University Press, 2006. – 599 p.
15. Komar L. Foreign Words in English: Problems of Pronunciation / L. Komar // Conference papers of the 9th International TESOL – Ukraine Conference «Building Cross – Cultural Understanding Through ELT». – Horlivka : Horlivka State Pedagogical Institute of Foreign Languages, 2004. – P. 219.
16. Longman Pronunciation Dictionary / J. C. Wells. – 3^d ed. – Harlow : Longman, 2005. – 870 p.

Комар Людмила. Особенности фонемных и акцентных структур поздних французских заимствований в аспекте британской произносительной нормы. В статье описываются особенности фонетической структуры поздних французских заимствований в британской произносительной норме. Актуальность всестороннего исследования франкоязычной лексики в словарном составе английского языка обусловлена значительным количеством таких слов в реальном английском словоупотреблении, недостаточностью знаний о специфике фонологического нормирования. Специфику фонетической структуры франкоязычных слов определяют свободное фонемное и акцентное варьирование, наличие иноязычных фонем, фонотактические особенности. В целом, подсистеме французских заимствований в современном английском языке характерна частичная, а не

полная фонологическая ассимиляция, то есть они отражают особенности произношения языка-источника. Возникает необходимость осуществить анализ фонетических структур поздних французских заимствований в аспекте британской произносительной нормы в сопоставительном плане с американским произносительным вариантом.

Ключевые слова: фонемная структура, акцентная структура, свободное фонемное и акцентное варьирование, фонологическая ассимиляция заимствований.

Komar Liudmyla. Peculiarities of Phonemic and Accentual Structures of French Late Borrowings in British Pronouncing Norm. The paper describes the peculiar features of the phonetic structure of late French borrowings in British pronunciation norm. The relevance of comprehensive study of French words in English vocabulary is due to the large number of such words in real English usage, lack of knowledge about the specific phonological standartization. The free phonemic and accentual variation, availability of foreign phonemes, phonotactic specifications determine peculiarities of phonetic structure of French words. In general, the subsystem of French borrowings in Modern English is characterized by a partial, rather than full phonological assimilation, that is they reflect the peculiarities of pronunciation of source language. There is a need to analyze phonetic structures of late French borrowings in British pronunciation norm in comparison with American pronunciation variant.

Key words: phonemic structure, accentual structure, free phonemic and accentual variation, phonological assimilation of borrowings.

Стаття надійшла до редколегії
13.02.2013 р.

УДК 81'322.2 : 81'33

**Ігор Кульчицький,
Ігор Ліхнякевич,
Юлія Данчевська**

Деякі аспекти створення та використання паралельних корпусів

У статті розглянуто основні аспекти створення та функціонування паралельних корпусів. Із розвитком комп'ютерних технологій зріс і попит та можливість для вдосконалення корпусних методик, зокрема і стосовно паралельного корпусу. Автори здійснили огляд відмінностей термінологічного означення поняття «паралельний корпус» у західній науці. Окрім цього, окреслено основні вимоги до створення паралельного корпусу, а також ті труднощі, які можуть виникнути при цьому в розробників. Проаналізовано основні здобутки та сфери застосування цього типу корпусу для різноманітних досліджень у галузі контрастивної лінгвістики, перекладознавства, а також лексикографії.

Ключові слова: паралельний корпус, вирівнювання, програмне забезпечення, еквівалент перекладу, контекст, словоформа, розмітка, двомовні словники.

Постановка наукової проблеми та її значення. Міжнародна комунікація та процеси глобалізації спричинили бурхливий розвиток перекладознавчих та контрастивних студій. Корпусна лінгвістика та багатомовні корпуси мовних даних зокрема посідають у цьому важливе місце. Завдяки таким своїм якостям, як доступність і легкість у редагуванні та доповненні, вони відкривають практично невичерпні можливості для різноманітних розвідок у галузі науки про мову, починаючи від отримання квантитативних даних та створення дидактичних матеріалів і до створення складних лексикографічних систем та баз даних, удосконалення систем опрацювання природної мови та машинного перекладу. Не в останню чергу такий поступ став можливим завдяки появі різних типів корпусів, що набуло великого розвитку з кінця минулого століття. Відповідно значна кількість різнопланових корпусів спонукала науковців до створення їх типології за певними ключовими параметрами (А. Баранов, Л. Ричкова та ін.). Зокрема, виокремлюють такі категорії: за метою та призначенням; за типом текстового матеріалу; за типом програмного оброблення [5, с. 83–101]

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Згідно з вищезазначеною класифікацією паралельний корпус, який є **об'єктом** нашого дослідження, виокремлюють за типом текстового матеріалу,